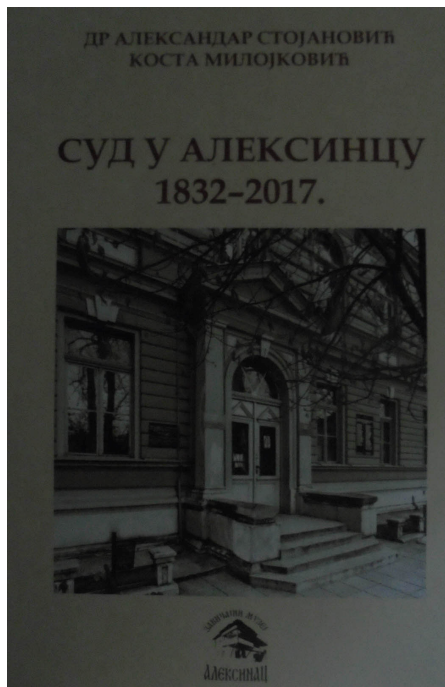

ПРИКАЗ КЊИГЕ „СУД У АЛЕКСИНЦУ 1832–2017.“

Никола Тошић Малешевић*

Министарство одбране Републике Србије, Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*,

Суд у Алексинцу 1832–2017.; Александар Стојановић, Коста Милојковић; Завичајни музеј Алексинац, Алексинац, 2017, 240 стр.

Пред нама је још једно дело из локалне историографије и то поново са подручја алексиначке општине. У питању је књига др Александра Стојановића, научног сарадника Института за новију историју Србије у Београду¹ и Косте Милојковића, историчара из Алексинца, под насловом *Суд у Алексинцу 1832 – 2017*. Ово дело обрађује рад једне специфичне установе у локалној средини – алексиначког (првостепеног) суда и однос људи према њој. То је значајно јер, како смо већ напоменули у приказу зборника радова *Алексинац и околина у прошлости. 500 година од првог писаног помена 1516-2016.*, објављеном у овом истом часопису у броју 2 (фебруар-март) за 2018. годину, локална историја је одраз национале и сви догађаји на националном нивоу утицали су или су се пресликавали и на локал-

ни ниво, међу народ локалних средина који, у крајњој линији, у целини са другим локалним срединама, чини јединствени национални корпус и организам који пролази кроз све недаће и догађаје историјског времена и трајања. Због тога, како је већ речено у броју 2 за 2018. годину, не би требало потцењивати и потискивати догађаје из локалне историје јер они, заједно са оним на националном и државном нивоу, представљају живо ткиво историје сваког народа, па и нашег.

Приликом писања ове књиге, аутори су користили необјављене и објављене историјске изворе, чланке из периодике, многобројну литературу, али и интернет изворе. Од необјављених извора су документи из Архива Југославије – Фонд Министарства правде Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, из Архива Србије – Фондови Књажевске канцеларије и Министарства правде, као и Шематизам Кнежевине и Краљевине

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

¹ Др Александар Стојановић је рођен у Београду али по очевој страни потиче из Алексинца.

Србије са календаром. Поред наведеног, значајан извор података ауторима је био и Основни суд у Алексинцу из кога су користили Матичну књигу запослених од 1951. до 2009., Матичну књигу запослених од 2009. до данашњих дана и Интернет архиву председника Суда. Од објављених извора, поменућемо само неке: мемоари Тихомира Ђорђевића под насловом *Састанак* који су настали у част састанка кнеза Милоша I Обреновића и његово сина Михаила у Алексинцу 31. јануара 1859. после дугогодишњег изгнанства из Србије,² затим дело Тихомира Ђорђевића под насловом *Архивска грађа за насеља Србије за време прве владе кнеза Милоша*, итд. Ту су и *Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011 – по насељима, Попис 2011, књига 20*, Завода за статистику Републике Србије; *Зборник закона и уредаба, XVIII, (Зборник закона и уредаба: издани у Књажевству Србији. 18, Од почетка па до краја 1865. године)*; *Издајник и ратни злочинац Дража Михаиловић пред судом: стенографске белешке и документа са суђења Драгољубу-Дражи Михаиловићу*, и др. Што се тиче периодике, коришћени су листови *Бранич*, *Време*, *Политика*, *Реч рудара*, *Реч радника*, *Радник-Централни Орган Независне радничке партије Југославије*, *Службени гласник СР Србије*, *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца* и *Српске новине*.

Од употребљене литературе, поменућемо: Томислав Братић, *Алексиначка певачка дружина „Шуматовац“*; Обрад Гавриловић, *Ђупријски окружни суд 1815 – 1865*; Тихомир Ђорђевић, *Из Србије кнеза Милоша. Становништво и насеља*; Данило Данић, *Федерализам правосуђа у нашој држави*, Архив за правне и друштвене науке, књига XXX; Братислава Идвореан-Стефановић, *Становање и домаћи живот – огледало друштвених слојева у Алексинцу почетком 20. века*, Гласник Етнографског института САНУ, књ. XLIX; Бранко Перуничкић, *Алексинац и околина*; Бранислав Нешић, *Окружни суд у Нишу 1878 – 2000*, књ. 1 – 2; Драгољуб Ж. Мирчетић, Мирослав М. Миловановић, *Општина Алексинац у Народноослободилачкој борби и социјалистичкој револуцији*; Марко Павловић, *Српска правна историја*; Мирко Перовић, *Правосудни систем Југославије*; Мирослав Поповић, *Судство у Кнежевини Србији (1838-1869)*; Весна Ракић Водинелић, Ана Кнежевић Бојовић, Марио Рељановић, *Реформа правосуђа у Србији 2008-2012*; Миодраг Спирић, *Историја Алексинца и околине*, књ. 1, 2, 3 и 4; Владимир Стојанчевић, *Кнез Милош и источна Србија 1833-1838*, итд. Од интернет извора, ту је дигитална база прописа, службених мишљења, судске праксе, модела аката и образаца, интернет-сајтови Алексинца, новина *Блиц*, алексиначког Завичајног музеја, и др.

Књига чији је приказ пред нама почиње садржајем после кога долази предговор двојице аутора. Затим следи главни текст дела који је издeљен на једанаест поглавља од којих нека имају посебне подцелине. Прво поглавље (*Правосуђе у Кнежевини Србији*) читаоцима даје на увид развика правосуђа у Србији од раздвајања, 1820. године, мешовитог турско-српског судског система насталог као резултат Другог српског устанка (1815), па све до формалне независности Србије 1878. године. Друго поглавље, *Алексиначка варош и суд у Кнежевини Србији*, описује Алекси-

² Обреновићи су збачени са престола Србије 7. септембра 1842, а враћени су на престо одлукама Светоандрејске народне скупштине 23. децембра 1858. Кнез Милош и његов син Михаило су се састали, како смо већ видели у тексту, у Алексинцу на почетку 1859. године.

нац и рад суда у Алексинцу у периоду од ослобођења поменутих простора од турске власти 1832. године до проширења Србије 1878. У овом периоду, Алексинац је, како су то аутори књиге истакли, доживљавао своје прво „златно доба“ јер се убрзано развијао будући да је био главна погранична варош у Србији према југу и Турском Царству. На крају овог поглавља налази се и списак запослених у алексиначком суду од 1839. до 1878. године. У трећем поглављу под називом *Правосуђе у Краљевини Србији*, описује се даљи развој система правосуђа у Србији у периоду од 1878. до 1918. године, док се у четвртном поглављу (*Алексиначка варош и суд у Краљевини Србији*) излаже преглед развоја живота становништва и рада суда у Алексинцу у периоду 1878-1918. и напомиње да је у поменутом раздобљу Алексинац, услед проширења државне територије Србије, разним административним одлукама и чињеницом да се у њеном саставу нашао велики град Ниш, почео нагло опадати чиме се завршило његово прво „златно доба“. И овом приликом, на крају четвртог поглавља аутори су дали списак запослених у алексиначком суду у раздобљу од 1879. до 1914. године.

Правосуђе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији назив је петог поглавља у коме се читаоцима скреће пажња на уређење, развој и проблеме правосудног система после Првог светског рата (1914-1918) и између два светска рата (1918-1941). Одмах потом, у наредном, шестом поглављу (*Алексиначка варош и суд у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији*), аутори дају на увид рад судства и живот у Алексинцу у раздобљу 1918-1941, с тим што су напоменули да су извори за поменути период у значајној мери фрагментарни јер је већина архивске грађе из тог раздобља страдала у великој поплави која је 1948. године захватила Ниш и тешко оштетила Нишки архив. Наредна два поглавља – седмо и осмо под насловима *Правосуђе у социјалистичкој Југославији* и *Алексиначка општина и суд у социјалистичкој Југославији*, описују изградњу правосудног система након Другог светског рата (1941-1945), живот у Алексинцу и рад суда у време СФР Југославије, у периоду од 1945. до 1991. године. Тё године, аутори су означили за друго „златно доба“ Алексинца, време наглог развоја, индустријализације и раста животног стандарда становништва.

Правосуђе у Србији од распада Југославије до данас тема је деветог поглавља у коме се описују криза и проблеми судског система од 1991. године до данашњих дана, а нарочито реформа правосуђа у периоду од 2008. до 2014. године. Наредно, десето поглавље, *Алексиначка општина и суд од распада Југославије до данас* описује крај другог „златног доба“ Алексинца, рад алексиначког суда од 1991. до 2010. године, тј. до његовог укидања 1. јануара 2010. и претварања у јединицу нишког Основног суда, рад те судске јединице од 2010. до 2014. и обнову алексиначког суда 1. јануара 2014. године, као и његов рад до данашњег времена. Такође, у овом поглављу се нарочито обрађује случај суђења оптуженима за несрећу у Алексиначком руднику мрког угља 17. новембра 1989. године када је погинуло 90 рудара. Последње, једанаесто поглавље под насловом *Запослени у Алексиначком суду 1945-2017*, даје преглед свих запослених у суду у Алексинцу од завршетка Другог светског рата 1945. године до данашњих дана.

Књига је написана лаганим и читким стилем, па је могу прочитати и они којима историја или право нису уже струке. Она на веран начин осликава рад правосуђа у

једном невеликом месту у унутрашњости, као и значај и углед кога је једна институција, као што је суд, имала међу становништвом у једној локалној средини.

После главног текста овог дела, налази се закључак двојице аутора. Затим следе прилози у виду историјских докумената који дочаравају рад алексиначког суда и то су: допис кнеза Милоша I Обреновића суду о откупу турских добара од 25. октобра/6. новембра 1834, уредба кнеза Милош I Обреновића о територијалној компетенцији суда од 28. априла/10. маја 1835, честитка суда од 6/18. марта 1836. кнезу Милошу I Обреновићу на ордену кога је добио од руског цара Николаја I Романова, наредба кнеза Милоша I Обреновића о промени имена судова у Србији (па тако и оног у Алексинцу) из „исправничества“ у „магистрати“ од 28-29. септембра/10-11. октобра 1837, инвентар суда алексиначког од 24. фебруара/7. марта 1844, документи о грађењу зграде суда и начелства округа Алексиначког од 26. фебруара/9. марта, 5/17. марта и 29. априла/11. маја 1848, документи из једног случаја жалбе на рад суда у Алексинцу од 20. марта/1. априла, 25. марта/6. априла, 3. и 4/15. и 16. априла, 9/21. априла и 16/28. априла 1891, решење краља Александра I Карађорђевића о премештању судија од 5. октобра 1934. и пресуда општинског суда у Алексинцу окривљенима за несрећу у руднику од 4. априла 1996. године. Одмах иза прилогâ налази се списак извора и литературе, биографије ауторâ и каталогизација у Народној библиотеци у Београду. Књига садржи одређени број црно-белих фотографија и табела. Издавач је Завичајни музеј Алексинац из истоименог града, а извршни издавач је штампарија „М-граф“ из Трстеника.